

PERSPEKTIVE
IMPLEMENTACIJE
EVROPSKIH
STANDARDA U PRAVNI
SISTEM SRBIJE

KNJIGA 3

ZBORNİK RADOVA

Priredio
Prof. dr Stevan Lilić

Beograd, 2013

Lektor i korektor
Irena Popović

Tehnički urednik
Zoran Grac

Korice
Marija Vuksanović

Priprema i štampa
Dosije studio, Beograd

ISBN 978-86-7630-431-8

Tiraž
500

Adresa redakcije
Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje
Bulevar kralja Aleksandra 67
Tel./faks: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
340.137(4-672EU:497.11)(082)

PERSPEKTIVE implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije : zbornik radova. Knj. 3 / priredio Stevan Lilić. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2013 (Beograd : Dosije studio). – 361 str. ; 24 cm. - (Biblioteka Zbornici)

Na spor. nasl. str.: Perspectives of Implementation of European Standards in Serbian Legal System. – Tekst lat. i ćir. – Tiraž 500.
– Str. 9–10: Predgovor / urednik ; Forward / editor. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Summaries.

ISBN 978-86-7630-431-8

1. Лилић, Стеван [уредник] [аутор додатног текста]

а) Право – Хармонизација – Европска унија – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 203584268

PRISTUP VRHOVNOM KASACIONOM SUDU U GRAĐANSKIM STVARIMA – ODLUKA USTAVNOG SUDA I EVROPSKI STANDARDI

Apstrakt

Revizija kao vanredni pravni lek u našem parničnom postupku oduvek je zaokupljala naročitu pažnju stručne javnosti. Reč je o pravnom leku čiji je cilj ujednačavanje sudske prakse, jedinstvena primena prava i davanje novog tumačenja prava. Od Zakona o parničnom postupku iz 1956. godine (ZPP 1956) pa do danas njeno regulisanje je trpelo značajne izmene. Prema odredbama ZPP 1956, to je bio redovni pravni lek što je imalo za posledicu postupak u tri stepena. Pedeset pet godina kasnije važeći ZPP iz 2011. godine reviziju uređuje kao vanredni pravni lek, što je praćeno dosta visokim revizijskim cenzusom, ograničenjem postulacione sposobnosti i suženim krugom revizijskih razloga. Kako je pravo na izjavljivanje revizije povezano sa pravom na pristup Vrhovnom kasacionom sudu, to se pred Ustavni sud postavilo pitanje da li se podizanjem revizijskog cenzusa ograničava pravo na pristup najvišem sudu u zemlji. U radu analiziramo pravo na pristup Vrhovnom kasacionom sudu iz ugla odluke Ustavnog suda, odluka Evropskog suda za ljudska prava i preporuka Saveta Evrope.

Ključne reči: Revizija. Cenzus. Pristup Vrhovnom kasacionom sudu. Ustavni sud. Evropski sud za ljudska prava.

1. Uvod

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS” broj 111/09, u daljem tekstu: ZID ZPP 2009) ostaće zapamćen po dramatičnim posledicama po neke institute parničnog postupka. ZID ZPP 2009 donet je kako bi se ZPP iz 2004. godine uskladio sa zakonima kojima se uređuje sudska organizacija, kao i sa situacijom nastalom posle opšteg izbora sudija obavljenog krajem 2009. godine. Tako je bar glasilo zvanično obrazloženje.

Dve su značajne novine koje je doneo ovaj zakonski tekst: radikalno podizanje revizijskog cenzusa na 100.000 evra i propisivanje dejstva ZID ZPP 2009 na sve postupke koji su započeti pre stupanja na snagu tih izmena i

* Dr Nikola Bodiroga, docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Rad je rezultat istraživanja u okviru projekta *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije* (179059), koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

dopuna. Članom 55. stav 1 i 2. ZID ZPP 2009 bilo je određeno da će parnični postupci započeti pre stupanja na snagu ovog zakona biti okončani prema odredbama ovog zakona, a da će se o revizijama izjavljenim pre stupanja na snagu ovog zakona odlučivati po pravilima parničnog postupka koja su važila do dana stupanja na snagu ovog zakona. Obe navedene odredbe su odmah stavljene pod lupu Ustavnog suda.

2. Ustavnost revizijskog cenzusa

Najpre da se pozabavimo cenzusom za reviziju. To pitanje je značajno pre svega zato što, iako je ZID ZPP 2009 u međuvremenu prestao da važi, novi ZPP („Službeni glasnik RS”, br. 72/11) opredelio se za zadržavanje tako visokog cenzusa. U Radnoj grupi za izradu ovog zakona većinsko mišljenje je bilo u prilog opstanka tako visokog cenzusa, a u sličnom tonu se vodila i javna rasprava održana 14. jula 2011. godine. Dakle, iako su odredbe ZID ZPP 2009 u međuvremenu prestale da važe, revizijski cenzus od 100.000 evra je opstao i u novom ZPP-u. Samim tim, odluka o (ne)ustavnosti revizijskog cenzusa reflektovala bi se i na novi ZPP.

Pre izjašnjavanja o ustavnosti revizijskog cenzusa vratićemo se na kratko u istoriju da bismo definisali mesto revizije u sistemu građanskog procesnog prava. Revizija je po ZPP 1956 bila redovan pravni lek, ali je u svim kasnijim zakonima (1976, 2004) postala vanredan pravni lek, pri čemu se imovinski cenzus za njegovo izjavljivanje s godinama povećavao. Član 394. ZPP 2004, koji se odnosi na izjavljivanje revizije, izmenjen je 2009. godine, pa tako revizija nije dozvoljena o imovinskopravnim sporovima kada se tužbeni zahtev odnosi na utvrđenje prava svojine na nepokretnostima, potraživanje u novcu, predaju stvari ili izvršenje neke druge činidbe, ako vrednost predmeta spora pobijanog dela ne prelazi dinarsku protivrednost 100.000 evra prema srednjem kursu Narodne banke Srbije na dan podnošenja tužbe. Ono što se pokazalo kao trend jeste da se revizija po cenzusu (tzv. opšta revizija) činila sve nedostupnijom. Ako je i bila namera da se rastereti Vrhovni kasacioni sud, način na koji je to izvedeno je sasvim neprimeren. Prvobitno je u Nacrtu ZPP-a bilo predviđeno da revizija bude redovan pravni lek koji bi značio postojanje trostepenog postupka. Očigledno je da u atmosferi napada na pravosuđe zbog sporosti u radu, za tako nešto nije bilo smelosti. Samo uvođenje redovnog pravnog leka usmerenog na sud trećeg stepena bilo je poželjno i uzimajući u obzir standarde Saveta Evrope.³⁴

34 Preporuka br. R (95) 5 Komiteta ministara SE zemljama članicama o uvođenju i unapređivanju žalbenih postupaka u građanskim i privrednim predmetima. Glava IV nosi naslov „Uloga i delovanje suda trećeg stepena”. U članu 7. se govori o potrebi da se odgovarajuće odredbe ove preporuke primene i na „trećestepeni sud”, tamo gde postoji takav sud, nadležan za kontrolu drugostepenog suda. Pod sudom trećeg stepena ne podrazumeva se Ustavni sud ili njemu sličan sud. Žalba trećoj sudskoj instanci treba da se koristi u slučajevima koji posebno zaslužuju i treće sudsko preispitivanje, na primer, predmeti u kojima bi se postiglo novo tumačenje prava ili koji doprinose ujednačenom tumačenju prava, ili razmatranju pravnih pitanja od opšteg interesa. Žalilac treba da bude obave-

Na ovom mestu neophodno je napomenuti da, još od usvajanja ZPP 2004, revizija po cenzusu nije jedina revizija koja je postojala u našem parničnom zakonodavstvu. Članom 395. ZPP 2004, uvedena je tzv. revizija po dopuštenju. Naime, revizija je bila izuzetno dozvoljena i protiv drugostepene presude koja se ne bi mogla pobijati po članu 394 (a to znači: kada nije ispunjen cenzus za reviziju), kada po oceni apelacionog suda o dopuštenosti ove revizije treba razmotriti pravna pitanja od opšteg interesa, ujednačiti sudsku praksu ili kada je potrebno novo tumačenje prava. Reviziju po dopuštenju je u nešto drugačijem obliku zadržao i ZID ZPP 2009, ali i ZPP 2011. Član 404. ZPP 2011 glasi: „Revizija je izuzetno dozvoljena zbog pogrešne primene materijalnog prava i protiv drugostepene presude koja ne bi mogla da se pobija revizijom (tj. nije ispunjen cenzus od 100.000 evra), ako je po oceni apelacionog suda, odnosno Vrhovnog kasacionog suda potrebno da se razmotre pravna pitanja od opšteg interesa ili pravna pitanja u interesu ravnopravnosti građana, radi ujednačavanja sudske prakse, kao i ako je potrebno novo tumačenje prava (posebna revizija).” Osvrnimo se i na član 403. stav 2 ZPP 2011: „Revizija je uvek dozvoljena kada je to posebnim zakonom propisano.” Kada se kaže „posebnim zakonom”, imaju se u vidu ne samo materijalni zakoni koji dozvoljavaju reviziju uvek, tj. nezavisno od vrednosti predmeta spora (npr. Porođični zakon, Zakon o zabrani diskriminacije, Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu), već to mogu biti i posebne odredbe ZPP-a, na primer, „Postupak u parnicama iz radnih odnosa”, član 441. ZPP 2011: „Revizija je dozvoljena u parnicama o sporovima o zasnivanju, postojanju i prestanku radnog odnosa”.

Sve to upućuje na zaključak da revizija po cenzusu, tzv. opšta revizija, nije jedina revizija u našem parničnom postupku, već postoje i revizija po dopuštenju, tzv. posebna revizija (nezavisno od vrednosti predmeta spora), kao i revizija po posebnom zakonu.

Kada je reč o pravu na pristup Vrhovnom kasacionom sudu (dalje: VKS), on se obezbeđuje putem revizije po cenzusu, putem posebne revizije, putem revizije koja je dozvoljena po posebnom zakonu, ali i putem postupka za rešavanje spornog pravnog pitanja (glava XIV ZPP, čl. 180–185).

Sušтина argumentacije podnosioca inicijative za ocenu ustavnosti revizijskog cenzusa svodi se na to da se podizanjem cenzusa na 100.000 evra onemogućuje pravo na pristup VKS, odnosno da se VKS onemogućava u ostvarivanju svoje ustavne uloge, tj. ujednačavanja sudske prakse, jednoobrazne primene prava itd. Pritom, podnosioci inicijative su se pozivali i na odluku Ustavnog suda Hrvatske kojom je utvrđen kao neustavan revizijski cenzus manji od 100.000 evra, jer je time Vrhovni sud Hrvatske onemogućen u vršenju svoje ustavom utvrđene funkcije.

zan da predstavi svoje razloge u prilog tome. Države koje ne poznaju sistem odobrenja žalbe trećestepenom sudu ili koje ne omogućavaju trećestepenom sudu da delimično odbije žalbu, treba da razmotre usvajanje takvih sistema da ograniče broj predmeta koji zaslužuju ispitivanje tri sudske instance. Zakonom se mogu propisati posebni osnovi za ograničenje delatnosti trećestepenog suda samo na određene aspekte predmeta. Jasno je da bi revizija kao redovan pravni lek koja bi se pod opisanim uslovima mogla izjavljivati udovoljila zahtevima iz ove preporuke.

U Srbiji međutim, stvari stoje nešto drugačije. VKS je najviši sud u Republici Srbiji (član 143. stav 4. Ustava Srbije). Sedište VKS je u Beogradu (član 143. stav 5. Ustava Srbije). To su jedine dve odredbe koje je o VKS sadrži Ustav Srbije. Ustav Srbije ne sadrži norme koje bi definisale ulogu VKS, već je to prepušteno zakonodavcu.

Vrhovni kasacioni sud odlučuje o vanrednim pravnim sredstvima izjavljenim na odluke sudova Republike Srbije i drugim stvarima određenim zakonom (član 30. stav 1 Zakona o uređenju sudova). On odlučuje o sukobu nadležnosti između sudova, ako za odlučivanje nije nadležan neki drugi sud, kao i o prenošenju nadležnosti sudova radi lakšeg vođenja postupka ili drugih važnih razloga (član 30. stav 2. Zakona o uređenju sudova). Vrhovni kasacioni sud utvrđuje načelne pravne stavove radi jedinstvene sudke primene prava; razmatra primenu zakona i drugih propisa i rad sudova; imenuje sudije Ustavnog suda, daje mišljenje o kandidatu za predsednika VKS i vrši druge nadležnosti određene zakonom.

Iz navedenog sledi da se ne može prihvatiti argumentacija da je podizanjem cenzusa na 100.000 evra VKS onemogućen u vršenju ustavom definisane funkcije, jer takvu funkciju VKS i nema. Njegovi poslovi se određuju zakonima. To jasno kaže i Ustavni sud u obrazloženju svoje odluke.

Kada je reč o pravu na pristup VKS, pođimo opet od ustavnih odredaba. Svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu (član 36. stav 2. Ustava Srbije). Ustav Srbije sadrži obavezu zakonodavcu da omogući instancionu kontrolu, tj. minimum dvostepen postupak, ali ne i postupak po vanrednim pravnim lekovima.

Navedimo i neke stavove Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP). Član 6(1) Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: EKLJP) ne primorava državu članicu da uspostavi apelacione ili kasacione sudove. Ako ih ipak uspostavi, onda se moraju poštovati garantije iz člana 6(1) EKLJP, odnosno tom sudu se mora omogućiti da odlučuje o sporu koji se tiče utvrđivanja subjektivnih građanskih prava i dužnosti.³⁵ Uslovi za obraćanje sudu najvišeg stepena, tj. za podnošenje revizije (*appeal on the point of law*) moraju biti stroži od onih koji se traže za podnošenje žalbe.³⁶ Ako bi ESLJP smatrao da revizija treba da bude dostupna pod istim uslovima kao i žalba, on bi je time pretvorio u redovni pravni lek, a time bi već ušao u suverene nadležnosti zakonodavne vlasti. Odbacivanjem izjavljene revizije zbog toga što nije ispunjen imovinski cenzus pobijanog dela drugostepene presude, Vrhovni sud Srbije je ograničio pravo na pristup sudu u skladu sa legitimnim ciljem i merom koja je proporcionalna za ostvarenje tog cilja.³⁷

Iz toga sledi da je ograničenjem prava na pristup sudu propisivanjem cenzusa, zakonodavac ograničio pravo pristup sudu u skladu sa legitimnim

35 Dobrić protiv Srbije, presuda ESLJP (§ 51) od 21. juna 2011. godine

36 EM Linija DOO protiv Hrvatske (SB2), presuda ESLJP od 22. novembra 2007. godine

37 Dobrić protiv Srbije, presuda ESLJP (§54) od 21. juna 2011. godine

ciljem i na proporcionalan način. Cilj je jasan, VKS se ne sme pretvoriti u prvostepeni sud jer se bavi prvenstveno pravnim pitanjima, a i revizija kao vanredni pravni lek je prvenstveno usmerena na ujednačavanje primene prava, odnosno davanje novog tumačenja prava kada je to potrebno. Uslovi za izjavljivanje vanrednog pravnog leka moraju biti stroži od onih koji se traže za izjavljivanje redovnog pravnog leka jer je pravnosnažnost u interesu pravne sigurnosti. Pravnosnažna presuda koja sadrži odluku o potraživanju tužioca čini sastavni deo njegove imovine u smislu člana 1. Protokola 1 uz EKLJP.

Na kraju, pravo na pristup VKS može se ostvariti jedino na način koji je u skladu sa njegovim nadležnostima, a taj pristup se ostvaruje putem instituta posebne revizije, revizije po posebnom zakonu, kao i putem postupka za rešavanje spornog pravnog pitanja.

Postupak za rešavanje spornog pravnog pitanja bi trebalo češće koristiti, pre svega kao instrument ujednečanog postupanja sudova. Nekoliko puta je ESLJP u presudama protiv Srbije ukazao na to da je protivrečna sudska praksa u predmetima zajedničkih činjeničnih i pravnih karakteristika (koja je dolazila iz Okružnog suda u Beogradu, ali i iz nekadašnjeg Vrhovnog suda Srbije) povreda pravne sigurnosti, a time prava na pravično suđenje iz člana 6. EKLJP. To ukazuje na nužnost ovog instrumenta, naravno pod uslovom da se pravilno koristi. Određene razlike u tumačenju pravnih normi mogu biti prihvatljive i svojstvene sudskom sistemu kakav postoji u Srbiji, a koji podrazumeva postojanje mreže prvostepenih i drugostepenih sudova koji postupaju na određenim područjima. Međutim, problematično je da suprotstavljene odluke u predmetima istovrsnih činjeničnih i pravnih obeležja dolaze iz istog suda, a svode se na različito presuđivanje prema pojedincima koji se nalaze u identičnim situacijama. To je stvorilo stanje nesigurnosti i narušilo poverenje javnosti u sudski sistem, a to poverenje je neophodno za ostvarivanje vladavine prava. (*All this created a state of continued uncertainty, which in turn must have reduced the public's confidence in the judiciary, such confidence, clearly, being one of the essential components of a State-based on the rule of law.*) Primećuje se da tadašnji Vrhovni sud Srbije nije iskoristio svoja ovlašćenja i stvorio konzistentnu sudsku praksu, odnosno ujednačio je sudsku praksu nakon određenog trenutka, ali ne način predviđen u članu 40. tada važećeg Zakona o uređenju sudova. Ne može se tvrditi da je, nezavisno od toga što slučajeve pojedinih podnosilaca predstavke nije razmatrao Vrhovni sud Srbije u trećem stepenu, o njihovim tužbenim zahtevima rešeno u skladu sa sudskom praksom formiranom u tom sudu. Zato ESLJP zaključuje da je nedoslednost sudske prakse, čemu je doprineo i VSS, lišila podnosioc predstavlke prava na fer i pravičan postupak pred tadašnjim Okružnim sudom u Beogradu.³⁸ Na sudu najvišeg stepena je da konflikte u sudskoj praksi rešava na institucionalan način.³⁹ Jedan od instrumenata je svakako i postupak za rešavanje spornog pravnog pitanja.

Vrhovni kasacioni sud dolazi u situaciju da ujednači sudsku praksu putem tri instituta: posebne revizije, revizije po posebnom zakonu i putem po-

38 Rakić protiv Srbije, presuda ESLJP (§44) od 5. oktobra 2010. godine

39 Vinčić protiv Srbije, presuda ESLJP (§56) od 1. decembra 2009. godine

stupka za rešavanje spornog pravnog pitanja. Da li VKS koristi svoja ovlašćenja u dovoljnoj meri ili ne (čime se, videli smo, bavio i ESLJP u citiranim presudama), sasvim je drugo pitanje. Sve ove argumente je svakako imao u vidu i Ustavni sud kada je ocenio da podizanjem revizijskog cenzusa nije prekršen Ustav.

3. Vremensko dejstvo procesnog zakona

ZID ZPP 2009 će biti upamćen i po svojim prelaznim i završnim odredbama. Svi raniji, ali i kasniji zakoni o parničnom postupku propisivali su u svojim prelaznim i završnim odredbama da će se njihove odredbe primenjivati samo na parnične postupke pokrenute po njihovom stupanju na snagu. Članom 55. stav 1 i 2. ZID ZPP 2009 bilo je određeno da će parnični postupci započeti pre stupanja na snagu ovog zakona biti okončani po odredbama ovog zakona, a da će se o revizijama izjavljenim pre stupanja na snagu ovog zakona odlučivati po pravilima parničnog postupka koja su važila do dana stupanja na snagu ovog zakona.

Dužni smo jedno razjašnjenje. Propisivanje dejstva novog procesnog zakona na parnične postupke (odredba 55. stav 1. ZID ZPP 2009) koji su u toku nije retroaktivno dejstvo zakona, već tzv. trenutno dejstvo zakona, koje samo po sebi nije protivustavno, niti se pak kao u slučaju retroaktivnosti zahteva da se utvrdi opšti interes za retroaktivno dejstvo pojedinih procesnih odredbi. Trenutno dejstvo procesnih zakona jeste retkost kada su u pitanju naši zakoni o parničnom postupku, ali su pojedini zakoni o izvršnom postupku, npr. ZIP 2000, kao i važeći Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 31/11) u prelaznim i završnim odredbama propisivali trenutno dejstvo zakona na postupke koji su započeti pre njihovog stupanja na snagu.

Ovde naročito treba voditi računa o tome da li se novim procesnim zakonom daje više prava strankama ili ne. Ako se novim procesnim zakonom daje više prava strankama, na primer, ako se predviđaju novi pravni lekovi, onda je trenutno dejstvo novog procesnog zakona svakako i u njihovom interesu. S druge strane, ako novi procesni zakon pooštrava uslove za izjavljivanje pravnih lekova ili pak ukida pojedine pravne lekove, odnosno, generalno uzev, sužava prava stranaka, onda postoji potreba za naročitim oprezom.

U ZID ZPP 2009 znatno su pooštreni uslovi za izjavljivanje revizije podizanjem cenzusa na 100.000 evra. Videli smo da samo podizanje cenzusa ne može biti ocenjeno kao protivustavno i tu se priklanjamo argumentaciji koja je izneta u obrazloženju odluke Ustavnog suda. Međutim, sporna je odredba člana 55. stav 2. ZID ZPP da će se o revizijama izjavljenim pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009 odlučivati prema ranijim propisima, što *argumentum a contrario* znači da će se o revizijama izjavljenim posle stupanja na snagu ZID ZPP 2009 odlučivati po njegovim pravilima. Pred Ustavni sud se postavilo pitanje da li su time stranke izgubile pravo na izjavljivanje revizije, iako su ga stekle pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009.

Osnovno pitanje koje se postavlja s tim u vezi jeste kada se stiče pravo na reviziju. Podnosioci inicijative su naveli da su oni samim trenutkom pod-

nošenja tužbe i navođenjem vrednosti predmeta spora koja je po tadašnjim propisima bila iznad revizijskog cenzusa stekli pravo na reviziju. Tačno je da u tužbi mora da bude označena i vrednost predmeta spora kada od te vrednosti, između ostalog, zavisi i pravo na izjavljivanje revizije (član 192. stav 3. ZPP). Međutim, da li će stranka imati pravo na izjavljivanje revizije ne zavisi od vrednosti predmeta spora koja je označena u tužbi. Analizirajmo odredbu člana 403. stav 3. ZPP. „Revizija nije dozvoljena u imovinskopравnim sporovima kada se tužbeni zahtev odnosi na utvrđenje prava svojine na nepokretnosima ili potraživanje u novcu, na predaju stvari ili izvršenje neke druge činidbe, **ako vrednost predmeta spora pobijenog dela (misli se na pobijeni deo drugostepene presude** – primedba N. B.) ne prelazi dinarsku protivvrednost 100.000 evra po srednjem kursu NBS na dan podnošenja tužbe.

Iz ove formulacije jasno sledi da se dozvoljenost revizije procenjuje prema vrednosti predmeta spora pobijanog dela drugostepene presude, a ne prema vrednosti predmeta spora koju je stranka označila u tužbi. Da li će stranka imati pravo na reviziju ili ne, znaće tek u trenutku donošenja drugostepene presude. Tek iz izreke drugostepene presude stranka će videti da li je njen zahtev usvojen ili odbijen, i u kom opsegu, pa kada vidi kojim delom drugostepene presude je nezadovoljna i koji namerava da pobija, potrebno je da vrednost tog dela drugostepene presude prelazi 100.000 evra. Zaključak je jasan i potpuno u skladu i sa shvatanjima pravne teorije: pravo na reviziju se stiće u trenutku donošenja drugostepene presude, odnosno pravo na pravni lek uopšte stiće se u trenutku donošenja odluke koja se pobija.⁴⁰

To znači da je odredba člana 55. stav 2. ZID ZPP 2009 protivustavna u onom svom delu u kojem je stranke koje su stekle pravo na reviziju pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009 lišila prava na izjavljivanje revizije. Sve stranke koje su stekle pravo na reviziju pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009 nisu smele biti lišene prava na izjavljivanje revizije, a to su sve one stranke koje je drugostepena presuda doneta pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009, pri čemu je trenutak izjavljivanja revizije, na koji se zakonodavac poziva, irelevantan. U suprotnom, posledica je da stranka u odnosu na koju je drugostepena presuda doneta pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009, a koja je reviziju izjavila nakon njegovog stupanja na snagu (na primer, zato što joj je drugostepena presuda kasnije dostavljena) bude nejednako tretirana u odnosu na stranku u odnosu na koju je drugostepena presuda takođe doneta pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009, ali koja je reviziju izjavila pre njegovog stupanja na snagu (na primer, zbog toga što joj je drugostepena presuda ranije dostavljena). Jer, u prvom slučaju, revizija stranke u odnosu na koju je drugostepena presuda doneta pre stupanja na snagu ZID ZPP 2009, a gde vrednost predmeta spora pobijanog dela drugostepene presude prelazi revizijski cenzus po ranijim propisima, ali je manja od 100.000 evra, biće odbačena kao nedozvoljena i time stranka usled dejstva člana 55. stav 2. ZID ZPP 2009 gubi pravo na reviziju iako ga je stekla prema ranijim propisima, u vreme čijeg važenja je drugostepena presuda i doneta. Zaključak je jasan, to je protivustavno liša-

40 Vidi B. Poznić, *Građansko procesno pravo*, Beograd 1999, str. 41–42.

vanje stranke stečenog prava na pravni lek, što je svojom odlukom potvrdio i Ustavni sud.

4. Zaključak

Odluka Ustavnog suda IUZ–2–2010–1 višestruko je značajna. Prvo, njo-me je Ustavni sud jasnim argumentima ukazao na ulogu VKS u našem parničnom postupku. Pravo na pristup VKS prvi put je definisano u skladu sa njegovim nadležnostima i time je konačno rečeno da se pravo na pristup prvostepenom sudu i drugostepenom sudu ne može u istom obimu protegnuti i na VKS. Ustavni sud je ukazao na ulogu VKS u ujednačavanju sudske prakse i identifikovao institute parničnog postupka kojima se takva uloga VKS ostvaruje. Dalje je ukazano na potrebu razlikovanja uslova za izjavljivanje između redovnih i vanrednih pravnih lekova jer se vanrednim pravnim lekovima dovode u pitanje pravnosnažne odluke. Na samom kraju, Ustavni sud je jasno stao na stanovište u pogledu prava na izjavljivanje pravnog leka koje se stiće trenutkom donošenja odluke koja se napada, čime su razvejane brojne nedoumice u teoriji i u praksi.

*Doc. dr Nikola Bodiroga**

ACCESS TO SUPREME COURT OF CASSATION IN CIVIL MATTERS – CONSTITUTIONAL COURT DECISION AND EUROPEAN STANDARDS

Summary

The main focus of this paper is the right to access to Supreme Court of Cassation in civil matters. This right is closely connected with admissibility of appeal on points of law against final judgments. Serbian 2011 Civil Procedure Code has radically raised threshold for lodging appeal on points of law. It is inadmissible if the value of the subject of litigation in regard to the challenged part of a final judgement does not exceed 100.000 euros. Several initiatives have been filed before the Constitutional Court arguing that high threshold for appeal on points of law has limited access to Supreme Court of Cassation. We have analyzed this issue from the standpoint of decisions of Constitutional Court and European Court for Human Rights.

Key words: Appeal on points of law. Statutory threshold. Access to Supreme Court of Cassation. Constitutional Court. European Court for Human Rights.

* Nikola Bodiroga, PhD. Assistant professor Faculty of Law University of Belgrade. This article is the result of research within the project *Perspectives of Implementation of European Standards in the Serbian Legal System* (179059), supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development.